

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnicijemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

☞ V Ljubljani v sredo 18. avgusta 1869. ☞

Gospodarske stvari.

Ugovor proti razdelitvi soseskinih gozdov med posamesne lastnike.

Ker je individualna razdelitev soseskinih gozdov, to je, razdelitev tacihih gozdov med posamezne lastnike postavno dovoljena in ker skušnje na Gorenskem, Dolenškem in Notranjskem kažejo, da mnogi tako med posamezne lastnike razdeljeni gozdje so najlepši gozdje, zato se kmetijska družba dosle ni mogla upirati tej razdelitvi, čeravno tudi vé, da je marsikter gozd v rokah slabega gospodarja pod zlo šel, kakor tudi najbolji drugi grunt se zanemari ali zapravi v tacihih rokah.

Začasni predstojnik kmetijske družbe in župan senožeški gosp. J. Zelen, dobroznani rodoljub pa velik nasprotnik individualne razdelitve soseskinih gozdov, je prosil glavni odbor družbin, naj se potegne pri viši vladi za to, da se ne dovoljuje razdelitev med posamezne lastnike na Notranjskem. Odbor mu je odgovoril, da ne more tega, dokler škodljivosti tacega razdeljevanja ne izpriča po dokazih. Na to je gospod Zelen poslal pismo odboru ter željo dodal, naj bi se to njegovo pismo razglasilo tudi po „Novicah“. Tem željam se je vstreglo in vredništvu izročila gosp. Zelenova razprava o individualni delitvi. Tako-le se glasi:

„Najpred hoče udano podpisani krive zapopadke, ktere je sl. odbor v svojem pismu od 6. dne u. m. razkril, premagati. Sl. odbor pravi: „postava veleba med drugim to: kadar lastniki (upravičenci) razdelitev gozdov med posamezne lastnike zahtevajo, se jim, gledé na lastninsko pravo, taka individualna razdelitev dovoli“.

Moja misel je pa, da je sl. odbor v tem stavku nekaj posebnega pozabil, namreč to, da postava le takrat veleba individualno razdelitvo soseskinih ali skupnih gozdov vpeljati, kedar so vsi uživalci tega zadovoljni, in da ni iz gozdo-gospodarskega obzira nikakega zadržka. Zadržek, važni zadržek pa, kateri individualno razdelitev imenovanih gozdov naravnost in prav glasno pobija, je žalibog gotovo ta: da so vsi oni gozdi, kateri so bili do sedaj individualno razdeljeni, tudi večidel uže zginili; kajti predno dotični umetnik svoje razdelilno djanje dovrši, uže lazijo po gozdu kupci z lesom za njim, ter bolj težko na uže pred delitvijo kupljeni les čakajo nego dereča risa na ostreljeno zvir. To se je pri vseh do sedaj deljenih gozdih godilo, ker si gozdni upravičenci pred delitvijo, pri kupcih z lesom v Trstu in drugod denarja na svoj del gozda izposojujejo, kar iz lastnega svojega prepričanja vem.

Iz svojega prepričanja tudi vem, da vse one soseske, ktere so lansko in predlansko leto svoj gozd in-

dividualno delile, so ga ene tudi uže vničile, druge so pa ravno sedaj v tem žalostnem djanju. Na priliko v postojnskem okraju: Dolenjavo pri Senožečah, Hrenovice, Bukovje, véliki in mali Otok, Zagor, Belsko in Studeno; zadnje imenovano selo se žalibog individualne razdelitve svojega gozda ravno sedaj prežalostno spominja, ko je tam 28. julija t. l. strašni požar 7 hiš z drugimi poslopji pokončal; zavarovani niso bili vsi, kakor je navadno, ampak samo dva. Al ni to žalostno za pogorelce sedaj, ko nimajo več gozda, ni poslopja, ni lesa in nobene pomoči, da bi si saj za silo kako podstrešje napravili.

Vrh vse nezgode, ktere individualna razdelitev gozdov kmetijam doprinaša, je tudi ta, da vsi oni gospodarji, kateri so svoj gozd pokončali, so ga tudi večidel skozi želodec pognali, sebe in te svoje razvadili, kajti nihče se, dokler je kak štor v gozdu, za drugo delo ne zmeni, ampak noč in dan les sekati, in dokler je kaj okroglega v žepu, v krčmi za mizo sedeti. Soseska Dolenjavo pri Senožečah je v ničenje razdeljenega gozda svojega vsled nekega sklepa s podporo slav. c. k. okrajnega glavarstva nekaj časa z vso marljivostjo branila, posestniki so bili v denarne in telesne kazni obsojeni, a kaj se je zgodilo? Soseščani, da se lože kazni rešijo, so cele noči les iz gozda vozili. Soseska videvši, da je ves njen trud zastonj, veliko več iz obzira brezštevilnih denarnih in telesnih kazni za sosesko samo in za posamezne sosesčane škodljiv, je vse v nemar pustila, in tako ni sedaj več lepega hrastovega drevja in gozda, in kmetje so zabredli ne samo v telesne, nego tudi v denarne kazni do blizo 1500 gld., kmetije imajo zanemarjene, hiše se jim podirajo, gozda ni in tudi denarja ni. Vrh vsega slabega je pa zašla soseska Dolenjavo, ktera je bila pred razdelitvijo gozda v vsakem obziru za izgled vsem drugim soseskam, v največi razpor med posamnimi sosesčani; in soseskin odbor sam se seboj nima nobene edinosti, kajti najboljše njegove moči, ktere so mu više od 20 let z besedo in djanjem uspešno služile, ga sedaj popuščajo.

(Konec prihodnjič.)

Gnojna sol. *)

Da kuhinjska sol ima tudi gnojno moč, dokazal je Anglež Brownrigg prvi leta 1748. Skušal je svet prepričati, da cele dežele morejo obogateti, ako njihova zemlja ima veliko kuhinjske soli v sebi.

Več družih Angležev je začelo moč kuhinjske soli skušati in po njihovih skušnjah gré na hvalo kuhinjski soli to-le:

*) Odgovor na vprašanje.

1. Kuhinjska sol spodbuja pretakanje sokov v rastlinah in predelovanje njihovo;
2. ona odganja od rastlin mrčese in črve;
3. ona jih mori, ako se potresejo s soljó;
4. ona plevel zatira;
5. ona rastline varuje snetjavosti in rjè;
6. ona vleče vlago iz zraka in ž njo tudi ogeljno kislino in jo pelje v rastline.

Po skušnjah na Angleškem se čiste kuhinjske soli porabi 50 funtov na oral po njivah, na vrtih 8 lotov za 3 štirjaške (kvadrat) čevlje; pri sadnih drevesih se okoplje zemlja okoli njih in s soljo potrese.

Gnojna sol pa ni čista kuhinjska sol, tedaj je je treba veliko več.

Sol je kaj dober gnoj za mlada sadna drevesca. Ni boljšega gnojila za mlada drevesca kakor je sol, ako se zgodaj spomladi okoli njih soli toliko posiplje, da se zemlja skrije; kolikoršna je drevesna krona, toliko okoli naj se potrese soli. Za to rabo pa ni treba ravno čiste kuhinjske soli, tudi tista sol, ki se po ceni prodaja pod imenom gnojna sol (Dungsalz), je za to dobra. Skušnje nalašč napravljene so učile, da sol vsak drug gnoj prekosí.

Veliko manj pa se gnojna sol rabi za senožeti in še manj za polje. Tako imenovanim kislim senožetim najbolj tekne, ako se je jeseni potrosi po 5 centov na en oral (joh). — Tudi zéleri (seleri), špargeljnu in cvetnemu zelju tekne, ako se pognoje v jeseni.

Gospodarska skušnja.

Morska čebula — smrt podganam in mišim.

Na Francoskem so skusili, da noben strup in tudi ne mišica in fosfor ne pokončata podgan in miš tako gotovo in hitro kakor morska čebula (Meerzwiebel, Scilla marina). Ta čebula se dobiva v lekarnici (apoteki), in zdravniki jo vpotrebujemo v mnogih boleznih. Ker raste na bregovih morskih in posebno srednjemorskega morja, zato se imenuje čebula morska. Francozje pravijo, da ta žival čebulo prav rada žrè, čeravno je grenka in ostra. Sirova (frišna) čebula se razreže in v kaki maščobi crè; ta maščoba se potem od čebulnih ostankov loči in podganam in mišim sama položi; navzela se je namreč vsega strupa, ki ga ima čebula v sebi. — Za razpošiljanje te čebule in da se več let dobra ohrani, se čebula v prah zemlje, z moko v trdo testó pomeša. Ker je v Algier-u te divje čebule na kupe, zato mislijo Francozje, ki imajo to deželo v posesti, veliko kupčijo po vsem svetu začeti s tem podganinim in mišjim strupom, ki po ondašnjih skušnjah preseže vsak drug strup in vendar na drugo stran tako nevaren ni kakor sta arsenik (mišica) in pa fosfor. — Ker se morska čebula dobí v apoteki, more se poskusiti tudi že zdaj pri nas, dokler še Francozje ne pridejo s svojim blagom k nam. Poskušnja bode kazala, ali suha čebula, kakor se dobí v apoteki, tudi tako moč ima kakor sirova. Pa bi se prah (štupa) čebulni dal tudi drugač s kako maščobo pripraviti za južno podganam in mišim.

Gospodarske novice.

* Korist krtov se pač jasno kaže iz tega, da je oskrbníštvo gozdov na Pruskem (Prajzovskem) letos dalo veliko krtov nalašč nakupiti zato, da jih razpustijo po gozdih, kteremu črvi škodljivih metuljev in drugih žuželk hudo škodo delajo.

* O Nortonovih vodnjakih, ktere so „Novice“

popisale in s podobo razjasnile in za ktere ima Schullhof v našem cesarstvu privilegijo, piše nek berlinsk list, da niso nova iznajdba, ker tak vodnjak (stirna) je že l. 1724 v Lipsiji narisal Jakob Leupold v knjigi, kteri je imé „theatrum mechanicum generale“.

Národne stvari.

Kako se godí Slovencem na Beneškem.

Kako se v Avstriji Slovencem izpeljuje §. 19. osnovnih državnih postav, znano je zadosti vsacemu. — „Domovina“ razgláša razpis nekega laškega okrajnega komisarijata do županov na beneškem Slovenskem, ki jim je došel kot skriven poduk, po kterem naj se obnašajo, in ki se v natanjčnem prevodu tako-le glasi:

„Kr. okrajni komisar v *** 19. aprila 1869.
števil. ...

Znana so Vam, žlahni gospod, vladina priporočila zaradi splošne rabe narodnega jezika, in v ta namen je ni davno kr. šolski nadzornik ta okraj obhodil; vendar pa ne morem tega opustiti, da ne bi Vam, gospod, naznanil, da je tod marsikteri neprijatelj naše neodvisnosti, ki, budeč krive misli panslavizma (suscitando false idee di panslavismo), išče vsakoršnih pomočkov, da bi se v tem okraji ohranila še na dalje raba slovanskega jezika, kteri spominja sramotnega tujčevega bivanja v Italiji. Razširjajo se med ljudmi tiskarine in tajni katekizmi. — Ker more vladi mar biti, da se to tako njej sovražno rovarjenje (siffatte mene ostili...) ustavi, ter da se, kdor ga je kriv, kazni: opominjam Vas, pazite v tej zadevi, obiskujte šole, kjer je ostro zapovedano, da se podučuje v italijanskem jeziku, in, ko bi se kteri učitelj, bodi si s kakoršno koli pretvezo, predrznil posluževati se omenjenega (slovenskega) jezika, sporočite mi to, da se vsled šolskih zapovedi kar naravnost odstavi. — Naznanite mi, da ste ta razpis prejeli“.

Po tem dopisu so tujci tedaj Slovenci, kterih se šteje okoli 30.000 in ki so od nekdej prebivalci Beneškega na najizhodnišem kosu poleg meje proti goriški grofiji in v gorah do Pontabla, spadajoči pod delegacijo in škofijo videmsko (udineško). Da se otrokom daje katekizem v maternem (slovenskem) jeziku v roke, — da poštenim rodoljubom se smili mladina in da jo podučujejo v šoli v maternem jeziku: to se imenuje „vladi sovražno rovarstvo“ — in, kakor v nemških Slovanom sovražnih časnikih, je tudi tukaj panslavizem tista izmišljena pošast, s ktero se preganja in zatiruje národno pravo Slovanov! Vendar Bog je pravičen — še ni vseh dni konec! Trpeti mora Slovan; al — ne vdá se ne tudi najhujši sili ne.

Politične stvari.

„Pred deželnim zborom“.

Tako se glasi knjižica, ki jo je v poljskem jeziku na svetlo dal poslanec knez Jurij Czartoryski, v kteri odločno zagovarja federalizem, o kterem misli, da je gotova, stanovitna in resnično svobodna podlaga Avstriji, in da bode naposled v kljub vsemu centralističnemu upiranju zmagal.

Pisatelj v tej knjižici kaže, da so mu jasne avstrijske razmere, in da pri vsem živem narodnem čutju za domovino svojo ima pravo srce za Avstrijo, in če tudi nikakor ni zadovoljen z dosedanjo politiko ministerstva in državnega zbora, vendar je plemenitno zmeren v graji svoji.